NUMIZMATYKA

cytat z książki Adama Dylewskiego „Historia pieniądza na ziemiach polskich”
autor słów we wstępie prof. Borys Paszkiewicz

Odkąd człowiek zauważył, że oprócz czasu cyklicznego, zamkniętego w czterech porach roku, żyje także w czasie linearnym, że świat wnuków różni się od świata dziadków – a stało się to udziałem zachodnioeuropejskich elit mniej więcej w XIV w. – zaczął baczniej oglądać i badać rzeczy dawne, pozostałe z rzeczywistości, która już nie istnieje. Oprócz ruin starożytnych miast, dawnych rzeźb i rękopisów, takimi świadectwami przeszłości, powszechnymi i dostępnymi badaniu, stały się monety. Zaciekawiały zamkniętymi w nich znaczeniami, budziły podziw dla swego piękna (…) zaspokajały też (…) pasję katalogowania, kompletowania serii. W gromadzeniu monet rywalizowały elity polityczne i kościelne oraz środowiska naukowe, emancypujące się na uniwersytetach. Jednocześnie grupy te stymulowały się wzajemnie w namiętności zbierania. W rezultacie w XVI w. kupiec, który chciał być poważany w swym mieście, szlachcic, który chciał być odwiedzany przez sąsiadów, prałat, który chciał lepiej poznać Historię Świętą – oni wszyscy, podobnie jak ich biskupi, książęta, królowie i cesarze, zbierali dawne monety. Zbieranie nie oznaczało tylko kompletowania przedmiotów, ale również gromadzenie wiedzy, więc własne kolekcje jęły też tworzyć szkoły i klasztory. Jeszcze na początku XIX w. podręcznik numizmatyki (przede wszystkim starożytnej) był obowiązkową pozycją w bibliotece młodego europejskiego arystokraty, który zdawał z niego egzamin przed swym preceptorem, a oglądanie kolekcji z gośćmi stawało się sposobności do uczonej konwersacji w towarzystwie

Ocena stanu zachowania monet obiegowych okresu II Rzeczpospolitej (1923 – 1939)

Czym jest stan zachowania monety i czemu to takie ważne?

STAN ZACHOWANIA MONETY

W numizmatyce jest to wskaźnik zużycia lub zniszczenia monety w wyniku obiegu, zdarzeń incydentalnych, złego przechowywania i innych.

Każdy porządny numizmatyk powinien umieć właściwie oceniać stan zachowania monety.

Kolekcja powinna być budowana z założeniem, że monety poniżej „pewnego stanu zachowania” włączane do kolekcji jednak nie będą.

Niewiedza w zakresie właściwego ocenienia stanu zachowania monety kosztuje!

Czy to nie jest pułapka?

Większość szczególnie zaawansowanych kolekcjonerów monet okresu II Rzeczpospolitej zmierzają do zbudowania kolekcji z „pięknych” monet.

Na aukcjach numizmatycznych widoczna jest orientacja bardziej na monety „piękne” niż na monety rzadkie.

Bardzo często przy wyborze monety do zakupu kolekcjonerzy kierują się przede wszystkim notami z certyfikatu (grading).

Należy zastanowić się czy pogoń za idealnymi egzemplarzami nie „zabija” istoty numizmatyki. Pogoń za pięknem może sprawić, że nigdy nie będziemy zadowoleni ze swoich zbiorów.

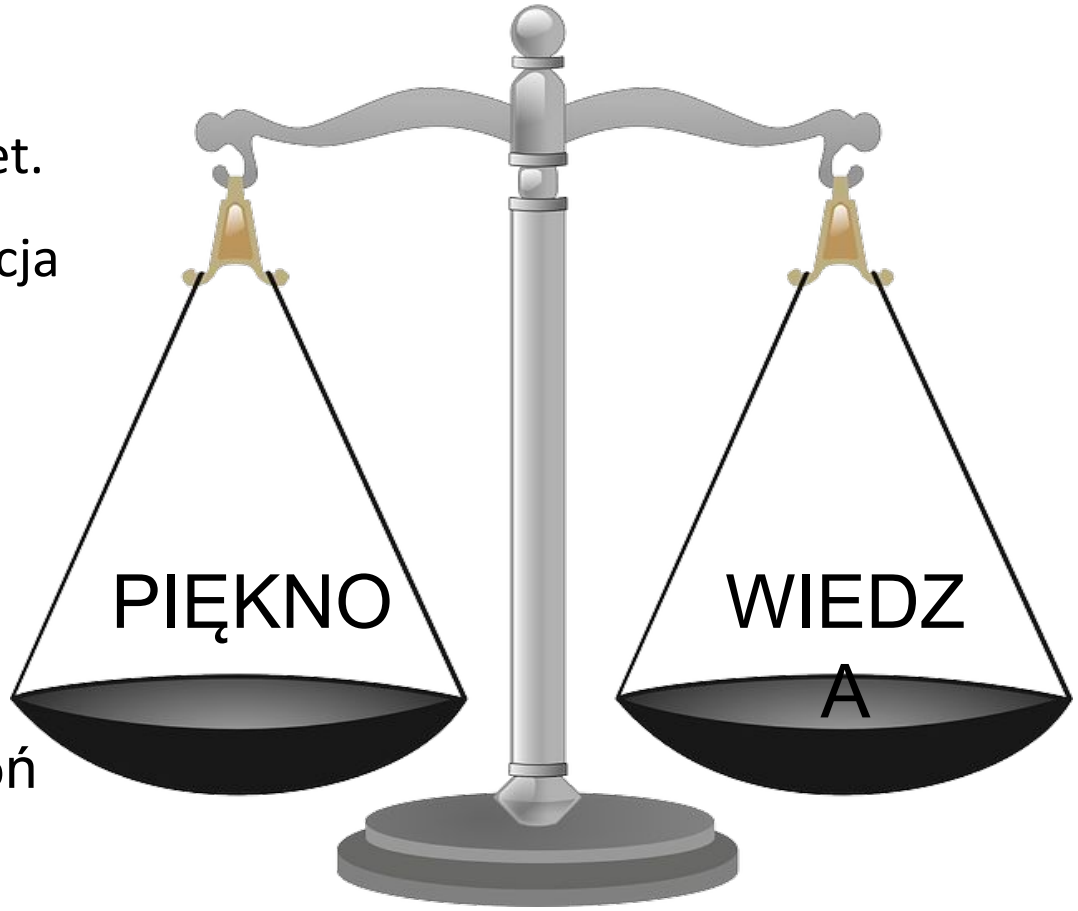

Podstawowe zasady

- musisz mieć wyćwiczone oko
- musisz mieć punkt odniesienia, zobaczyć „odpowiednią” ilość monet
- musisz wiedzieć gdzie i na co trzeba patrzeć
- wielu numizmatyków i sprzedawców źle ocenia stan zachowania monety zawyżając go!
- ciężko właściwie ocenić stan zachowania po zdjęciach, zdjęcia często są niewłaściwie wykonane, retuszowane i kadrowane w taki sposób aby ukryć niedoskonałości waloru
- aparat w telefonie wszystko pokazuje, monety powinno się oglądać w dziennym i niezbyt mocnym świetle
- wiele monet zostało wyczyszczonych, w pewnym zakresie właściwe czyszczenie „wyciąga” połysk monety
- pośpiech i emocje podczas oceny stanu zachowania są zgubne
- należy używać lupy numizmatycznej

Podstawowe pojęcia przydatne przy ocenie stanu zachowania

- **Tło monety** – gładka, płaska i pozbawiona rysunku część awersu i rewersu monety, na tle monety należy zwracać uwagę na ryski, ich ilość i charakterystykę powstania (mennicze, obiegowe, incydentalne, powstałe w wyniku mechanicznego czyszczenia).

- **Relief** – kompozycja wystająca ponad lustro monety, należy zwracać uwagę na wytarcie najwyższych partii reliefu.

Tło

Relief

Podstawowe pojęcia przydatne przy ocenie stanu zachowania

- **Detal** – wszystkie szczegóły rysunku monety, należy zwracać uwagę na wytarcia, przetarcia i nieświeżości.
- **Połysk menniczy** – blask menniczy, powstaje w wyniku „płynięcia metalu” na powierzchni krążka menniczego, efekt dynamicznego i silnego uderzenia stempla w krążek, zwracamy uwagę na intensywność połysku (połysk zegarowy), połysk można „wyciągnąć” poprzez czyszczenie.
- **Świeżość mennicza –** zestaw cech świadczących o idealnym stanie zachowania monety; meszek menniczy, brak przetarć i zabrudzeń, brak lub niewielka ilość rysek.

Czyszczenie monet

Czyszczenie monet jest ingerencją i procesem niepożądanym!

W niektórych przypadkach czyszczenie może poprawić atrakcyjność monety jednak **nigdy nie poprawi stanu jej zachowania**. Procesy czyszczenia może jedynie **pogorszyć stan zachowania** monety. Pokusa wyczyszczenia monety wielokrotnie doprowadziła do zniszczenia pięknych numizmatów. Czyszczenie monet jest określane jako **„czynność najbardziej szkodliwa dla numizmatyki”**. Potrzeba wielu prób i dużego doświadczenia aby zajmować się czyszczeniem odpowiedzialnie i profesjonalnie.

moneta którą należy wyczyścić

moneta „goła”

moneta zniszczona mechanicznym czyszczeniem

Paryż, Birmingham, Filadelfia – srebrne złotówki z roku 1924

Srebrne monety (1zł/2zł) z wizerunkiem kobiety z kłosami (Żniwiarka) zamówione przez Ministerstwo Skarbu w zagranicznych mennicach były kwestionowane ze względu na jakość wybicia (zbyt płytkie bicie). Wśród monet obiegowych omawianego okresu kwestia dotyczy srebrnej złotówki z roku 1924 (Paryż, znak mennicy to róg i pochodnia) oraz dwuzłotówek z roku 1924 (Filadelfia wybita stemplem odwróconym, Birmingham, znak mennicy to literka H oraz ww. Paryż).

Należy znać kwestię płytkiej jakości wybicia tych monet i nie mylić z wytarciem rysunku podczas oceny stanu zachowania!

LONDYN

FILADELFIA 1924

PARYŻ

BIRMINGHAM

Grading monet

Grading monet - określenie stanu zachowania monety poprzez posługiwanie się stopniami w wystandaryzowanej skali oceny jakościowej (stopniowanie, szacowanie, określenie kategorii stanu).

Skala Scheldona – skala opracowana przez amerykańskiego numizmatyka dr. Williama Herberta Scheldona w 1949 roku, stała się podwaliną dla wielu innych gradacji na całym świecie, jest to 70- cio punktowa skala gdzie 1 to wartość najniższa a 70 to wartość najwyższa.

NGC – Numismatic Guaranty Company

PCGS – Professional Coin Graiding Service

Oceny stanów zachowania używane w gradingu amerykańskim:		
PF	50-70	*Proof | stempel lustrzany*
MS	60–70	*Uncirculated | stan 1, menniczy*
AU	50, 53, 55, 58	*About Uncirculated | stan 1 – do 2-*
XF	40, 45	*Extremely Fine | stan 2-/3+*
VF	20, 25, 30, 35	*Very Fine | stan 3 / 3-*

Skala Scheldona i europejska skala oceny stanu zachowania

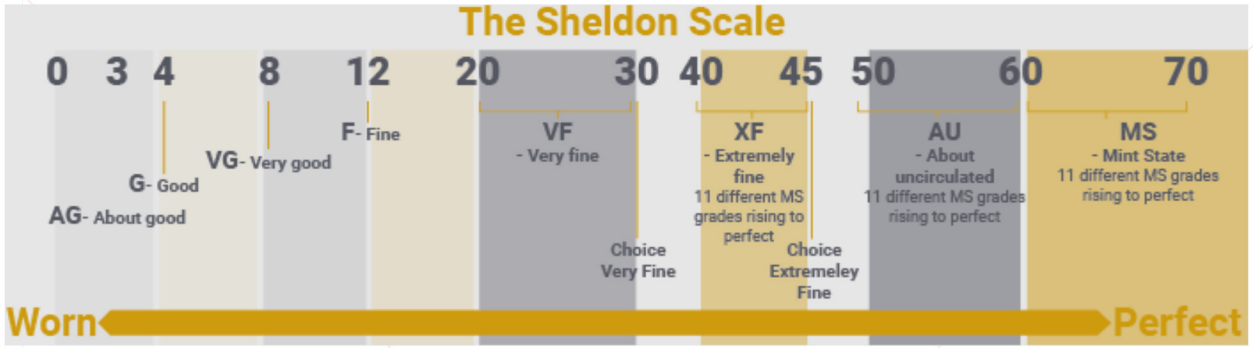

AG - About Good - dość dobry
G - Good - dobry
VG - Very Good - bardzo dobry
F - Fine - ładny
VF - Vary fine - bardzo ładny
CHF - Choice Very Fine - wyselekcjonowany bardzo ładny
XF - ekstremalnie ładny
CXF - wyselekcjonowany ekstremalnie ładny
AU - About uncirculated - stan okołomenniczy
MS - Mint State - stan meniczy

10 groszy 1923 NGC MS 66, cena 2478 zł luty 2022

5 złotych 1934 stan 1 -, cena 552 zł luty 2022

Metodyka oceny stanu zachowania monet obiegowych okresu II RP (moja)

1. Oceniam świeżość monety.
2. Zaczynam od oceny rewersu (w przypadku monet srebrnych)
3. Zaczynam od oceny awersu (w przypadku niklu, brązu i mosiądzu)
4. Oceniam połysk menniczy oraz jego intensywność.
5. Sprawdzam przetarcia i nieświeżości najwyższych partii reliefu.
6. Oceniam detal.
7. Sprawdzam ilość rysek w tle monety.
8. Sprawdzam czy była ingerencja w monetę (sztuczna patyna, czyszczenie).
9. Patrzę na rant monety.
10. Oceniam ogólną prezencję monety i radość z „interakcji”.
11. Porównuję stan zachowania monety z tymi które mam już w zbiorze.

Monety groszowe (brąz oraz mosiądz)

Poza oceną stanu zachowania **zawsze** zwracam uwagę na odcień monety (odcień to nie stan zachowania)!

W przypadku 5 groszy 1923 i 2 grosze 1923 poszukiwany jest **odcień żółty** (yellow).

W przypadku monet groszowych wykonanych z brązu poszukiwany jest **odcień czerwony** (RD, dla tych monet wyróżniamy również odcień mieszany RB oraz odcień brązowy BN.

Monety groszowe z roczników 1937, 1938 i 1939 są łatwe do pozyskania w idealnym stanie zachowania (z roll

RD

RB

BN

Monety groszowe – na co zwracam uwagę

W pierwszej kolejności zwracam uwagę na odcień monety, następnie oceniam wytarcie najwyższych partii reliefu oraz intensywność połysku, następnie oceniam ilość rysek w tle awersu oraz rewersu, na końcu patrzę na rant monety.

Pióra na klatce piersiowej orła wycierają się jako pierwsze

Monety niklowe okresu II RP (również żelazo niklowane 50 groszy z roku 1938)

Łatwo znaleźć piękne mennicze 20 groszy 1923 i niklowane 50 groszy z roku 1938.

Większym problemem jest znalezienie pięknej 50 groszówki z roku 1923.

Wyzwaniem jest znalezienie pięknej i świeżej 10 groszówki z roku 1923. Takie egzemplarze obecnie można znaleźć niemal tylko na profesjonalnych aukcjach numizmatycznych.

Największym wyzwaniem jest znalezienie menniczej i świeżej złotówki z roku 1929. Nominał ten jest bardzo popularny w słabym stanie zachowania.

STAN 1 – wyśmienita „ostrość” reliefu, mała ilość rysek w tle rewersu

STAN 1 – brak wytarcia oka i klatki piersiowej orła

STAN 3 +

10 zł Piłsudski (urzędowy)

Zegarowy połysk monety

Awers monety niemal zawsze będzie zachowany w lepszym stanie niż jej rewers.

Na rewersie patrzę na odcięcie dwóch ostatnich piór z ogona orła, ostrość pazurów orła oraz opierzenie na klatce orła.

Brew i policzek marszałka wycierają się jako pierwsze

10 zł Romuald Traugutt

10 zł Romuald Traugutt w nocie NGC MS 62, świetna moneta, piękna z naturalną patyną, brakuje jej bardziej intensywnego blasku menniczego

Awers/Patrzę na połączenie ostatnich dwóch piór ogona orła, ostrość pazurków i skórek.

Rewers/Pierwsze wyciera się czoło i nos, zwracam uwagę na ryski w tle nad i pod datami.

MS 61

MS 62

5 zł i 2 zł Żaglowiec

Bardzo ładna moneta z intensywnym zegarowym połyskiem, niewidoczne wytarcia detalu i mała ilość zarysowań, piękna naturalna patyna

Awers/Klatka piersiowa orła, ogon i pazurki

Rewers/Zwracam uwagę na wytarcia fal i „brzuchy” żagli, często obszar nad złote pod falami jest zarysowany.

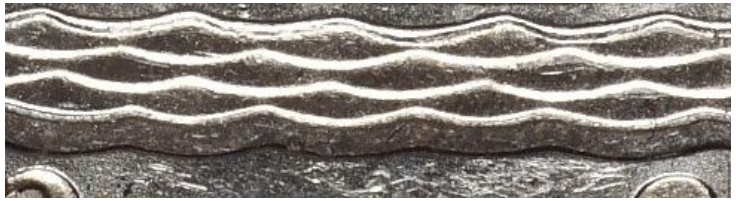

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

Aron Michalczyk